

Juozas Aputis, novelės

Biografija ir k__r__ba. 1960 m. baigė lituanistikos studijas Vilniaus universitete, dirbo literat__ros laikra__čių ir žurnalų redakcijose, vertė kn__gas. 1986 m. novelių rinktinė „Gegužė ant nulūžusio beržo“ buvo įvertinta Nacionaline literat__ros premija. Reikšmingiausi k__riniai – novelių rinkiniai „Horizonte bėga šernai“, „Sugr__žimas vakarėjančiais laukais“, „Keleivio novelės“, ap__sakų knyga „Tiltas per Žalpę“, ap__saka „Skrudėlynas Prūsijoje“, romanas „Smėlynuose negalima sustoti“. XX a. 7–9 deš. lietuvių proza modern__ja: kinta k__rinių tematika (vis labiau atsigr__žiama į moralines individo problemas), ieškoma naujų vaizdavimo formų. Šio laikotarpio prozoje domin__ja ne __vykiai, o b__senos apraš__mas, visa vertinanti pasakotojo pozicija. J. Aputis, dom__damasis vidiniu žmonių g__venimu, __tvirtino lyrinę pasaul__jautą, asociatyvų kalb__jimą, kūrė s__lygišką tikrovę. Be to, jo k__riniams b__dinga Ezopo (užuominų) kalba, leidžianti išsakyti t__są ir išvengti cenz__ros.

J. Apučio prozoje **kaimas** išk__lo kaip svarbiausias žmogiškų vert__bių centras. Novel__se „Susipažinimas su žilagalviu senuku“, „Šūvis po Marazyno ąžuolu“ kalbama apie senojo kaimo n__kimą, kol__kyje g__venančio žmogaus praradimus, dvasinių vert__bių kaitą. Kaip atsvara amoralumui **iškyla n__širdumas**, atjauta, **dom__jimasis senosiomis tradicijomis**, **sant__kis su gamta**, **g__venimo ir gyv__bės vertė**. Novelėje „Šūvis po Marazyno ąžuolu“ kel__mas retorinis klausimas „Kodėl taip dažnai tuos, kurie savo vikšrais negailėstingai važiuoja per mūsų nugaras, paliekame nejudinę, pr__mame juos kaip savaime privalomus, lyg pats dievas juos tokius mums būtų siuntęs?“ I__dija žmonių abejingumą, nesipr__šinimą sov__tų invazijai, nekovojoimą už tikr__sias vert__bes.

G__rio ir blogio sankirta lemia etinį veik__jų pasirinkimą, kuriame vis__met ryškus __sipareigojimas saugoti gėrį. Pavyzdžiui, novelėje „Autorius ieško išeities“ studentas, susid__ręs su smurtu, siekia žūt__t nepasiduoti blogiui: „Turiu tik vieną išeitį – užrakinti, geležimi apkaustyti amžiną neapykantą...“. Novelėje pabrėžiama, kad apsisprendimas yra žmogaus valioje, kad __manoma nepasiduoti blogiui ir likti ištikimam savo moralin__ms principams.

Atsisveikinimas su vaikyste – pagrindinis nov__lių „Vakarėjant gražios dobilienos“, „Erčia, kur gaivus vanduo“, „Dobilė. 1954 metų naktį“ motyvas. Vaik__stės ir jaun__stės išg__venimai neišvengiamai veda **vidinės brandos** link, kuri visada susijusi su atsakomyb__, r__pestingumu, suvokimu, kad žmogus n__ra pavaldus laikui. Vaikas novelėje „Vakarėjant gražios dobilienos“ r__pinasi savo tėvu, dr__siai elgiasi suaugus__j__ pasaulyje ir nepraranda **stojiškos** laikysenos. Panaši situacija regima ir novelėje „Dobilė. 1954 metų naktį“, kurioje Martynas tampa šeimos galva: jis r__pinasi sergančia motina, nugali audros baimę ir iš laukų parveda šeimos maitintoją – karvę Dobilę. Labai svarbu išsiugdyti geb__jimą or__ntuotis dažnai negailestingame pasaul__je, neprarasti savast__s, nepamiršti **namų** ir **šeimos**. Gr__žimas į vaik__stę – pagrindinė J. Apučio k__rinių veiksmo ir išg__venimų trajektorija.

Dažnoje J. Apučio novelėje ryški __tampa tarp mater__lėjančio dabart__s pasaulio ir **žmog__škumo**. Akcentuojama tokių vert__bių kaip **jautrumas** ir empatija svarba – teigimas vert__bių, kurios gl__di žmoguje kaip nat__ralus jautimo b__das ir jo kasd__nės buit__s t__sa (pavyzdžiui, dviejų nepaž__stamųjų susitik__mas novelėje „Vieniša sodyba“). A. Zalatorius apie J. Aputį rašo: „Iš jo novelių plaukia kitokia išvada: viskas priklauso nuo to, kiek tu esi išsaugoj__s žmogiškumo, kiek sugebi pajusti menkiausius smurto pasireiškimus ir kiek turi nat__ralaus poreikio smurtui pr__šintis. Užtat kiekv__noje novelėje lyg koks __dealas iškyla begalinis, t__siog mimoziškas žmogaus jautrumas, geb__jimas akimirksniu pastebėti menkiausią melą ir klastą, didžiulė simpatija kito žmogaus taurumui, mok__jimas pers__mti jo kančią, pajusti jo emocijos virptel__jimą, baimė jį __skaudinti ar pan__kinti, kartu nepataikaujant jam ir pačiam nevaicinant.“.